

Zobowiązania. Część ogólna. Tom II. Komentarz

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Kodeks cywilny¹

z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz.U. Nr 16, poz. 93)

Tekst jednolity z dnia 2 sierpnia 2023 r. (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610)

(zm.: Dz.U. 2023, poz. 1285, poz. 1615, poz. 1890, poz. 1933, Druk sejmowy Nr 208)

Wyciąg

(...)

---

¹ **Odnosnik 1.** Niniejsza ustawa dokonuje w zakresie swojej regulacji transpozycji dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywa o handlu elektronicznym) (Dz.Urz. WE L 178 z 17.07.2000, str. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, str. 399).

Księga trzecia. Zobowiązania

(...)

Tytuł II. Wielość dłużników albo wierzycieli

Dział I. Zobowiązania solidarne

Literatura: *R. Adamus*, Zagadnienie dochodzenia przez syndyka wierzytelności upadłego przysługującej kilku podmiotom, *Rej.* 2016, Nr 1; *B. Banaszkiewicz*, Roszczenie windykacyjne współwłaściciela ułamkowego przeciw osobie nieuprawnionej, *PS* 1995, Nr 1; *M. Bączyk*, Odpowiedzialność cywilna poręczyciela, *Toruń* 1982; *L. Betza*, Dopuszczalność stosowania odpowiedzialności in solidum w ramach czynów niedozwolonych, *PiP* 1995, Nr 7; *M. Berek*, Datio in solutum w polskim prawie cywilnym, *KPP* 2012, Nr 3; *tenże*, Poręczenie za dłużników solidarnych: uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z 7.10.2010 r., sygn. IV CSK 220/10, *PS* 2014, Nr 5; *tenże*, Poręczenie za dłużników solidarnych – uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z 7.10.2010 r., sygn. IV CSK 220/10, *PS* 2015, Nr 5; *tenże*, Potrącenie ustawowe w kodeksie cywilnym i w Zasadach Europejskiego Prawa Umów, *KPP* 2010, Nr 3; *tenże*, Przelew wierzytelności w stosunkach solidarnych – uwagi na kanwie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 2012 r., V CSK 219/11, w: *Nie tylko hipoteka... Zeszyt jubileuszowy dedykowany Profesorowi Jerzemu Pisulińskiemu* (red. *M. Kučka, K. Pałka*), Warszawa 2015; *tenże*, Solidarność bierna w stosunkach dłużników z wierzycielem, Warszawa 2016; *W. Białończyk*, glosa do wyr. SN z 19.3.2004 r., IV CK 172/03, *OSP* 2006, Nr 12, poz. 18; *G. Bieniek*, Pojęcie regresu w prawie cywilnym, *NP* 1972, Nr 6; *R. Blicharski*, Przesłanki i zakres odstąpienia od umowy o roboty budowlane, *KPP* 2018, Nr 4; *A. Brzozowski*, Solidarna odpowiedzialność inwestora i wykonawcy (generalnego wykonawcy) za zapłatę wynagrodzenia należnego podwykonawcom w świetle art. 647¹ KC, w: *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara* (red. *M. Pyziak-Szafrnicka*), Kraków 2004; *D. Bucior*, Konstrukcja odpowiedzialności współników za zobowiązania handlowej spółki osobowej, *Pr.Sp.* 2002, Nr 6; *J. Busche, U. Noack, M. Löwisch, V. Rieble, J. von Staudinger*, Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen. Buch 2. Recht der Schuldverhältnisse § 397–432, Berlin 2005; *T. Czech*, Zabezpieczenie zastawem rejestrowym wielu wierzytelności, *PS* 2009, Nr 7–8; *T. Czech, T. Stawicki*, Hipoteka na rzecz banków tworzących konsorcjum kredytowe, *PS* 2003, Nr 4; *M. Deneka*, Uprawnienia ze współwłasności ułamkowej według Kodeksu cywilnego, Warszawa 2021; *L. Domański*, Instytucje kodeksu zobowiązań. Komentarz teoretyczno-praktyczny. Część ogólna, t. 1, Warszawa 1936; *P. Drapała*, glosa do wyr. SN z 9.2.2000 r., III CKN 599/98, *PS* 2002, Nr 3; *tenże*, Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu, *PiP* 2002, Nr 4; *tenże*, Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu, *PiP* 2002, Nr 4; *tenże*, Umowa o roboty budowlane, *PPH* 2003, Nr 8; *tenże*, Zwalniające przejęcie z długu, Warszawa 2002; *tenże*, Zwolnienie z długu, *PS* 2002, Nr 7–8; *A. Drewicz-Tulodziecka, A. Widzewicz*, Finansowanie konsorcjalne w Polsce z optymalnym wykorzystaniem hipoteki, *PS* 2003, Nr 6; *S. Garlicki*, Odpowiedzialność „in solidum”, *NP* 1961, Nr 4; *E. Gniewek*, Egzekucja odpowiedzialności dłużników rzeczowych, w: *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara* (red. *M. Pyziak-Szafrnicka*), Kraków 2004; *tenże*, glosa do wyr. SN z 30.10.2013 r., II CSK 673/12, *OSP* 2014, Nr 7–8, poz. 72; *tenże*, O wadliwościach stosowania zasad solidarności czynnej w postępowaniu sądowym – uwag kilka, *MoP* 2009, Nr 3; *A. Goldszewicz, A. Niewęglowski*, glosa do wyr. SN z 4.6.2009 r., III CSK 337/08, *PiP* 2011, Nr 9; *J. Gotaczyński*, Zastaw na rzeczach ruchomych, Warszawa 2002; *K. Gołębiowski*, Zarząd majątkiem wspólnym małżonków, Warszawa 2012; *P. Grzegorzczak*, Zarzut spełnienia świadczenia jako podstawa powództwa opozycyjnego (art. 840 § 1 pkt 2 KPC), *PPC* 2011, Nr 4; *J. Gwiazdomorski*, Dwa problemy z zakresu wspólności spadkowej, *PiP* 1977, Nr 3; *A. Herbet*, Odpowiedzialność współników za zobowiązania handlowych spółek osobowych – zagadnienia materialnoprawne, *Rej.* 2003, Nr 6; *tenże*, Spółka cywilna. Konstrukcja prawna, Warszawa 2008; *H. Honsell, N.P. Vogt, W. Wiegand*, Basler Kommentar. Obligationenrecht I. Art. 1–529 OR, Basel 2007; *P. Jastrzębski*, Cywilne prawo – zobowiązania – odpowiedzialność solidarna poręczycieli – zwolnienie z długu jednego z poręczycieli – zabezpieczenie wierzytelności. Glosa do wyr. SN z 7.10.2010 r., IV CSK 220/10, *OSP* 2013, Nr 3; *B. Jelonek-Jarco*, Umowne prawo odstąpienia od umowy (art. 395 KC), *PS* 2008, Nr 6; *M. Jędrzejewska*, Współuczestnictwo procesowe, Warszawa 1975; *P. Jochemczyk*, Podzielność świadczenia wykonawcy z umowy o roboty budowlane, *MoP* 2020, Nr 16; *W. Jurcewicz*, Odpowiedzialność

za zobowiązania spółki cywilnej, SP 1985, Nr 1–2; *T. Justyński*, Konfuzja i konsolidacja w prawie cywilnym, PS 1997, Nr 10; *A. Kappes*, Odpowiedzialność członków zarządu za zobowiązania spółki z o.o., Warszawa 2009; *A. Kaźmierczyk*, Umowa użyczenia w polskim prawie cywilnym, Warszawa 2008; *A. Klein*, Istota solidarności biernej a stosunki prawne odpowiedzialności, w: *Studia z prawa zobowiązań. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Alfreda Ohanowicza* (red. *Z. Radwański*), Warszawa–Poznań 1979; *tenże*, Ustawowe prawo odstąpienia od umowy wzajemnej, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1964; *G. Klich*, Solidarna odpowiedzialność inwestora i generalnego wykonawcy z tytułu zapłaty wynagrodzenia za roboty budowlane wykonane przez podwykonawcę, MoP 2010, Nr 6; *M. Kłos*, Wspólność majątku spadkowego, Warszawa 2004; *J. Kondek*, Wierzytelności przysługujące konsorcjantom, PPH 2020, Nr 4; *K. Kopaczyńska-Pieczniak*, Pozycja prawna współnika spółki jawnej, Warszawa 2013; *A. Koronkiewicz*, Przypadek źródłem solidarności? – aspekt teoretyczny i praktyczny zobowiązania in solidum, PS 2008, Nr 1; *J. Korzonek*, *I. Rosenblüth*, Kodeks zobowiązań. Komentarz. Przepisy wprowadzające, wyciągi z motywów ustawodawczych, ustawy dodatkowe, t. 1, Kraków 1936; *E. Kosior*, Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności, Warszawa 2016; *M. Krajewski*, Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej według kodeksu cywilnego, Warszawa 2011; *M. Królikowski*, Wypowiedzenie umowy regulującej używanie rzeczy przy wielopodmiotowości stron umowy, w: *Aksjologia prawa cywilnego i cywilnoprawna ochrona dóbr* (red. *J. Pisuliński*, *J. Zawadzka*), Warszawa 2020; *M. Kućka*, Administrator zabezpieczeń, Warszawa 2017; *M. Lemkowski*, glosa do wyr. SN z 19.3.2004 r., IV CK 172/03, Rej. 2006, Nr 1; *B. Lewaszkiewicz-Petrykowska*, Konstrukcja solidarności biernej w kodeksie cywilnym, SPE 1974, Nr 12; *taż*, Wyrządzenie szkody przez kilka osób, Warszawa 1978; *taż*, Zobowiązania in solidum, SPE 1976, Nr 27; *J. Lic*, Spółka cywilna. Problematyka podmiotowości prawnej, Warszawa 2013; *tenże*, Treść pojęcia solidarności dłużników, w: *Współczesne problemy prawa zobowiązań* (red. *A. Olejniczak*, *J. Haberko*, *A. Pyrżyńska*, *D. Sokołowska*), Warszawa 2015; *R. Longchamps de Bérier*, Polskie prawo cywilne. Zobowiązania, Poznań 1999 (wydanie anastatyczne); *A. Lutkiewicz-Rucińska*, Odpowiedzialność majątkiem wspólnym za zobowiązania cywilnoprawne małżonka, Gdańsk 2003; *P. Machnikowski*, glosa do wyr. SN z 28.1.2010 r., I CSK 249/09, OSP 2010, Nr 11, poz. 111; *S. Meier*, Die Gesamtläubigerschaft – ein unbekanntes, weil überflüssiges Wesen? Archiv für civilistische Praxis, 2005, Bd 205; *taż*, Gesamtschulden: Entstehung und Regress in historischer und vergleichender Perspektive, Tübingen 2010; *taż*, w: *Commentaries on European Contract Laws* (eds. *N. Jansen*, *R. Zimmermann*), Oxford 2018; *J. Mojak*, Obrót wierzytelnościami, Warszawa 2004; *A. Ohanowicz*, glosa do wyr. SN z 2.6.1956 r., III CR 1281/54, OSPiKA 1957, Nr 2, poz. 31; *M. Pełczyński*, Zbycie przedsiębiorstwa, Warszawa 2008; *J.S. Petranik*, Odstąpienie od umowy w prawie cywilnym, Lublin 2009; *tenże*, Stosunki majątkowe między małżonkami, Warszawa 1955; *J. Pisuliński*, Hipoteka kaucyjna, Kraków 2002; *Z. Policzkiewicz*, Odpowiedzialność stron stosunku kontraktacji w obrocie powszechnym, Warszawa 1980; *M. Pyziak-Szafraniec*, Potracenie w prawie cywilnym, Kraków 2002; *W. Pyziół*, Wspólny rachunek bankowy, Pr.Bank. 1995, Nr 3; *D. Rogoń*, w: *Prawo bankowe*, t. 1, Komentarz do art. 1–92 (red. *F. Zoll*), Kraków 2005; *I. Rosenblüth*, Solidarność dłużników w kodeksie zobowiązań, PS 1936, Nr 2, 4, 9; *J. Róg*, Podzielność świadczenia wykonawcy z umowy o roboty budowlane w perspektywie ustawowego prawa inwestora do odstąpienia od umowy – glosa – IV CSK 378/17, MoP 2020, Nr 17; *M. Rytwińska*, Przelew wierzytelności na zabezpieczenie, Warszawa–Kraków 2007; *S. Rzonca*, Wierzytelność jako przedmiot wspólności ustawowej, SC 1976, t. XXVII; *W. Serda*, glosa do wyr. SN z 11.1.1973 r., II CR 648/72, OSP 1974, Nr 12, poz. 255; *J. Skąpski*, Zastaw na rzeczach ruchomych według kodeksu cywilnego, SC 1966, t. VIII; *T. Sokołowski*, Podzielność świadczenia w umowie o roboty budowlane, RPEiS 2014, Nr 3; *E. Stan-Stanik*, Zakres roszczenia regresowego przysługującego współnikowi spółki jawnej, który spełnił świadczenie wynikające ze zobowiązania spółki, MoP 2013, Nr 11; *R. Stroński*, Przedsiębiorstwo, charakter prawny oraz zbycie w prawie amerykańskim, francuskim i polskim, Warszawa 2003; *J. Strzępka*, Koncepcja teoretyczna konstrukcji solidarności w prawie cywilnym Polski i Republiki Federalnej Niemiec, AUMCS 1987, Nr 34; *B. Swaczyna*, Hipoteka umowna, Warszawa 2007; *tenże*, Prawne konsekwencje wielopodmiotowości stron umowy sprzedaży. Zagadnienia wybrane, TPP 2001, Nr 2; *J. Szewczyk*, Nowacja, Warszawa 2018; *A. Słęzak*, Solidarna odpowiedzialność współników spółki jawnej za zobowiązania spółki – uwagi na tle orzecznictwa Sądu Najwyższego, PS 2011, Nr 3; *A. Szpunar*, Kilka uwag o odnowieniu, PPH 1997, Nr 12, s. 11; *tenże*, O solidarności niewłaściwej, RPEiS 1980, Nr 4; *tenże*, Wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela, Kraków 2000; *M. Świdarska-Iwicka*, Odpowiedzialność cywilna przechowawcy, Toruń 1996; *P. Tereszkiewicz*, Odpowiedzialność współników za zobowiązania spółki jawnej, Warszawa 2008; *tenże*, Solidarność dłużników w świetle europeizacji prawa obligacyjnego, KPP 2014, Nr 3; *E. Till*, Polskie prawo zobowiązań. Projekt wstępny z motywami, Lwów 1923; *A. Tomala*, Dział spadku a odpowiedzialność za długi spadkowe spadkodawcy ponoszona przez spadkobierców, MoP 2017, Nr 19; *G. Tracz*, Sposoby jednostronnej rezygnacji z zobowiązań umownych, Warszawa–Kraków 2007; *R. Trzaskowski*, Poręczenie. Analiza instytucji i perspektywa kodyfikacyjna, Warszawa 2012; *M. Uliasz*, Czynności zachowawcze (art. 209 KC) w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, PS 2004, Nr 4; Ustawa o księgach wieczystych i hipotece. Przepisy o postępowaniu wieczystoksięgowym. Komentarz

(red. J. Pisuliński), Warszawa 2014; M. Warciński, Odpowiedzialność inwestora na podstawie art. 647¹ § 5 KC. Glosa do uchwały SN z 10.7.2015 r., III CZP 45/15, PS 2017, Nr 4; *tenże* Podmiotowość umownego prawa odstąpienia, PS 2009, Nr 7; *tenże*, Umowne prawo odstąpienia, Warszawa 2010; E. Wengerek, glosa do uchw. SN(7) z 26.8.1965 r., III CO 9/65, OSP 1968, Nr 6, poz. 114; J. Widło, Rozporządzanie przedsiębiorstwem, Kraków 2002; Z. Woźniak, Wpływ zastrzeżenia umownego prawa odstąpienia na sferę stosunków obligacyjnych, w: O źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Kleina (red. E. Gniewek), Kraków 2000; K. Zagrobelny, Odpowiedzialność inwestora z umowy o roboty budowlane, Warszawa 2013; D. Zawistowski, Powstanie i cechy zobowiązań in solidum, w: O źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci profesora Alfreda Kleina (red. E. Gniewek), Kraków 2000; F. Zoll, Rękojmia. Odpowiedzialność sprzedawcy, Warszawa 2018.

Art. 366. [Solidarność dłużników]

§ 1. Kilku dłużników może być zobowiązanych w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregokolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (solidarność dłużników).

§ 2. Aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy solidarni pozostają zobowiązani.

Spis treści

	Nb		Nb
I. Wprowadzenie	1–6	V. Zaspokojenie wierzyciela	28–51
1. Istota solidarności biernej	1	A. Spełnienie świadczenia	28–30
2. Funkcja solidarności biernej	2	1. Uwagi wprowadzające	28
3. Zobowiązania kumulatywne	3	2. Świadczenie własne dłużnika	29
4. Kodeks zobowiązań	4	3. Świadczenie częściowe	30
5. Europejskie systemy prawne	5	B. Potrącenie	31–35
6. Cel wprowadzenia art. 366 § 2 KC	6	1. Wprowadzenie	31
II. Konstrukcja solidarności biernej	7–9	2. Zakaz potrącenia <i>ex iure tertii</i>	32
1. Wprowadzenie	7	3. Brak zarzutu dylatoryjnego	33
2. Jedność czy wielość zobowiązań solidar- nych	8	4. Zarzut wspólny	34
3. Koncepcja wielości zobowiązań solidar- nych	9	5. Retroaktywność potrącenia	35
III. Typologizacja solidarności biernej	10–17	C. Świadczenie w miejsce wykonania (datio in solutum)	36–39
1. Założenia systemowe	10	1. Wprowadzenie	36
2. Solidarność koreałna	11	2. Wadliwość świadczenia	37
3. Solidarność ochronna	12	3. Różnica w wartości świadczenia	38
4. Solidarność gwarancyjna	13	4. <i>Datio in solutum</i> a regres	39
5. Koncepcja odpowiedzialności za cudzy dług	14	D. Złożenie przedmiotu świadczenia na depozyt sądowy	40–45
6. Krytyka koncepcji	15	1. Wprowadzenie	40
7. Uzasadnienie	16	2. Chwila zaspokojenia wierzyciela	41
8. Solidarność gwarancyjna a akcesoryjność	17	3. Stan zawieszenia	42
IV. <i>Ius electio</i>	18–27	4. Zarzut wspólny	43
1. Związek uprawnienia z solidarnością bierną	18	5. Skutki podjęcia świadczenia	44
2. Ogólne reguły wymagalności	19	6. Moment powstania regresu	45
3. Odwołalność wyboru	20	E. Konfuzja	46–48
4. Niezależność od regresu	21	1. Wprowadzenie	46
5. Obowiązek przyjęcia świadczenia	22	2. Następstwa konfuzji	47
6. Status procesowy dłużników	23	3. Uzasadnienie	48
7. Zastrzeżenie solidarności w wyroku	24	F. Obowiązki informacyjne dłużników	49–51
8. Skarga pauliańska	25	1. Wymóg współdziałania dłużników	49
9. Odpowiedzialność subsydiarna	26	2. Roszczenie odszkodowawcze	50
10. Zastrzeżenie subsydiarności	27	3. Brak wiedzy o współdłużniku	51
		VI. Przelew wierzitelności przysługujących wobec dłużników solidarnych	52–59
		1. Wprowadzenie	52
		2. Stanowisko doktryny	53
		3. Niedopuszczalność przelewu jednej wierzy- telności	54

4. Komplikacje praktyczne	55	7. Wyłączenie solidarności	58
5. Wymóg przelewu wszystkich wierzytelności	56	8. Przypadki szczególne	59
6. Następstwa przelewu w stosunkach solidar- nych	57		

I. Wprowadzenie

- 1 1. Istota solidarności biernej.** Komentowany przepis zawiera podstawową w systemie prawnym normę odnoszącą się do solidarności dłużników (nazywanej też solidarnością bierną). Określa on najważniejsze elementy konstrukcyjne tej instytucji, na które składają się:
- 1) istnienie zobowiązań dwóch lub więcej dłużników, które to zobowiązania służą zaspokojeniu tożsamego interesu wierzyciela;
  - 2) możliwość żądania przez wierzyciela wyłącznie jednokrotnego zaspokojenia od wszystkich dłużników działających łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna;
  - 3) zwolnienie wszystkich dłużników solidarnych z obowiązku świadczenia w następstwie wyłącznie jednokrotnego zaspokojenia wierzyciela.
- Czwarty podstawowy element tej instytucji (aczkolwiek niewystępujący w każdym jednostkowym przypadku) stanowi solidarnościowy regres, do którego odnosi się przede wszystkim art. 376 KC.
- 2 2. Funkcja solidarności biernej.** Norma wynikająca z art. 366 § 1 KC pozwala zdefiniować na poziomie ogólnym zasadniczą funkcję solidarności dłużników w systemie prawa. Składają się na nią dwie podstawowe korzyści jakie system prawny przewiduje dla wierzyciela. **Z jednej strony solidarności bierna ma zwiększać pewność uzyskania przez niego zaspokojenia; z drugiej ma ona ułatwić realizację przysługujących mu praw, zwiększając łatwość prowadzenia egzekucji przeciwko dwóm lub więcej zobowiązanym dłużnikom.** Na tej podstawie solidarność dłużników zaliczona może zostać do grupy szeroko rozumianych zabezpieczeń (obok takich bardziej typowych zabezpieczeń jak np. poręczenie, hipoteka, gwarancja bankowa, weksel itd.). Wykładnia szczegółowych zagadnień związanych z solidarnością, powinna zawsze brać za punkt wyjścia wyżej wymienioną funkcję solidarności i pozostawać z nią w zgodzie (zob. także Nb 52–59).
- 3 3. Zobowiązania kumulatywne.** Zobowiązania solidarne nie powstaną w sytuacji, kiedy dwaj dłużnicy zobowiążą się spełnić na rzecz wierzyciela takie samo świadczenie służące zaspokojeniu jego tożsamego interesu, lecz nie zostaną one połączone przez mechanizm wspólnego ich wygaśnięcia. Jako przykład można tu wskazać nabycie przez kupującego takiej samej rzeczy u dwóch sprzedawców motywowane tzw. przezornością (chodzi o sytuację, w której sprzedawca dąży w rzeczywistości do nabycia jednego przedmiotu, składa jednak dwukrotne zamówienie ze względu na obawy związane z jego przyszłą realizacją). Taki pozorny przykład wielopodmiotowości, wobec którego nie stosuje się art. 366 § 1 KC, można określić mianem **odpowiedzialności kumulatywnej** (nieco szerzej *M. Berek*, *Solidarność bierna*, s. 17–18).
- 4 4. Kodeks zobowiązań.** Komentowany przepis zasadniczo powiela treść dawnego art. 8 KZ. Różnica między tymi przepisami ma charakter wyłącznie redakcyjny. Przepis art. 366 KC nie odwołuje się do określenia „dług solidarny”, a w swoim § 1 wspomina o zaspokojeniu wierzyciela w następstwie spełnienia świadczenia. Redakcja art. 8 § 1 KZ była pod tym względem bardziej neutralna, gdyż tamten przepis wspominał o „dochodzeniu przez wierzyciela całości lub części długu”. Nie należy z tego jednak w żadnym razie wywodzić, że wyłącznie spełnienie świadczenia może prowadzić do wygaśnięcia wszystkich zobowiązań solidarnych. Taki skutek mogą wywierać również inne zdarzenia prawne, takie jak: potrącenie, świadczenie w miejsce wykonania, złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, a także wygaśnięcie zobowiązań w następstwie konfuzji (zob. *R. Longchamps de Bérier*, *Polskie prawo*, s. 54; *M. Pyziak-Szafnicka*, w: *System PrPryw*, t. 5, 2020, s. 388).
- 5 5. Europejskie systemy prawne.** Zasadniczo wszystkie wiodące europejskie systemy prawne w podobny sposób definiują istotę solidarności (zob. art. 1313 KC fr., art. 147 ust. PrOblSzwajc, § 422 ust. 1 KC niem.). Zauważalne są głównie różnice co do szczegółowości określenia zdarzeń mogących prowadzić do zwolnienia dłużników solidarnych. Przykładowo, zamieszczoney

w KC niem. § 422 ust. 1 przewiduje, że dłużnicy solidarni mogą zostać zwolnieni nie tylko w następstwie spełnienia na rzecz wierzyciela, ale również w następstwie takich zdarzeń, jak spełnienie świadczenia na rzecz wykonania, złożenie przedmiotu świadczenia na depozyt oraz potrącenie. Przepis art. 366 § 1 KC nie odnosi się co prawda wyraźnie do tzw. surogatów wykonania zobowiązania, lecz jego wykładnia funkcjonalna prowadzi do takich samych rezultatów, jakie są przyjmowane na gruncie § 422 ust. 1 KC niem. Zarówno pod rządami KZ, jak i w aktualnym stanie prawnym nie budziło nigdy wątpliwości, że zobowiązania solidarne wygasają również na podstawie wyżej wymienionych zdarzeń (Nb 4).

6
6. Cel wprowadzenia art. 366 § 2 KC. Przepis art. 366 § 2 KC pozornie wydaje się stanowić *superfluum*, które tylko powiela treść wynikającą już z art. 366 § 1 KC (podobnie art. 8 § 2 KZ). Wprowadzenie tego przepisu należy prawdopodobnie tłumaczyć zakłóceniami historycznymi. Na pewnym etapie swojego historycznego rozwoju solidarność zakładała bowiem zwolnienie pozostałych dłużników już w następstwie pozwania jednego z nich o spełnienie świadczenia (zob. *M. Berek*, *Solidarność bierna*, s. 27–29). To dawne rozwiązanie jest we współczesnej cywilistyce powszechnie odrzucane, ustawodawca daje temu jednoznaczny wyraz na gruncie art. 366 § 2 KC.

II. Konstrukcja solidarności biernej

7
1. Wprowadzenie. W dotychczasowym piśmiennictwie wiele uwagi poświęca się zagadnieniu 7 konstrukcji prawnej solidarności dłużników. Sprowadza się ono głównie do ustalenia czy w ramach solidarności dłużniczej istnieje jedno, czy też wiele zobowiązań. Niektóre przepisy o solidarności wspominają o zobowiązaniu solidarnym w liczbie pojedynczej (art. 368 KC), bardzo często odwołują się one również do określenia „współdłużnicy” (art. 371–376 KC). Z drugiej strony przepisy wspominają wyraźnie o przysługiwaniu dłużnikom zarzutów osobistych (art. 375 § 1 KC), a także o tym, że każdy z dłużników może być zobowiązany odmiennie (art. 368 KC), co wynika również z tego, że działania i zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą szkodzić pozostałym dłużnikom (art. 371 KC). Ponadto przepis art. 373 KC, odnoszący się do następstw zwolnienia dłużnika solidarnego z długu zdaje się sugerować, że na każdym z dłużników spoczywa odrębny dług. Jak zatem widać, **opierając się na samej tylko redakcji przepisów, można sformułować argumenty zarówno na rzecz istnienia jednego, jak i wielu połączonych ze sobą zobowiązań solidarnych.** Taki brak konsekwencji wynika z neutralnego podejścia polskiego ustawodawcy do zagadnienia struktury zobowiązania solidarnego – zob. *R. Longchamps de Bérier*, *Polskie prawo*, s. 53, który w swoich uwagach podkreślał: „(...) Kodeks w tę kwestię teoretyczną się nie wdaje i pozostawia nauce rozstrzygnięcie pytania, czy przy długu solidarnym jest «jedno zobowiązanie» a «kilku wierzycieli», względnie «kilku dłużników», czy też jest «kilka zobowiązań» (...)”. W literaturze trafnie zwrócono uwagę, że rozstrzygnięcie w przedmiocie rzeczywistej struktury solidarności, nie ma zasadniczego znaczenia dla wielu problemów praktycznych odnoszących się do solidarności, szczególnie tych wyraźnie uregulowanych w ustawie (zob. *K. Zawada*, w: *Pietrzykowski*, *Komentarz KC*, t. I, 2020, art. 366). Nie zmienia to faktu, że przedstawienie określonej koncepcji solidarności może być do pewnego stopnia przydatne dla rozstrzygnięcia zagadnień, których w ustawie wyraźnie nie przesądono.

8
2. Jedność czy wielość zobowiązań solidarnych. W toku rozwoju solidarności przedstawiono 8 wiele propozycji jej objaśnienia (na ten temat obszernie: *S. Meier*, *Gesamtschulden*, s. 49–75, 248–258), niektóre z nich przeniknęły do wypowiedzi polskiej doktryny. W polskiej doktrynie już dawno zwrócono uwagę, że odwołanie się do koncepcji jednego solidarnego zobowiązania, jakkolwiek umożliwia wyjaśnienie podstawowego mechanizmu solidarności (zwolnienie wszystkich dłużników w następstwie jednego świadczenia), nie daje się pogodzić z brzmieniem tych przepisów ustawy, które wyraźnie dopuszczają zróżnicowanie położenia wszystkich dłużników solidarnych (art. 368, art. 371–373 KC), albo wspominają o przysługiwaniu każdemu z dłużników zarzutów osobistych (art. 375 § 1 KC). Stosunkowo najobszerniej zostały uzasadnione koncepcje poszukujące kompromisu między założeniem istnienia jednego i wielu zobowiązań solidarnych. Jedna ze zgłoszonych propozycji przedstawia solidarność jako wielopłaszczyznową konstrukcję,

na którą składają się zobowiązania dłużników (zobowiązania niższego rzędu), spięte obręczą wspólnego zobowiązania solidarnego, które łączy wszystkie strony (zobowiązanie wyższego rzędu) i decyduje o trwaniu oraz sposobie umorzenia całości (*B. Lewaszkiewicz-Petrykowska*, Konstrukcja solidarności biernej, s. 63–72). Inna zbliżona koncepcja ujmuje solidarność jako jedno zobowiązanie, w ramach którego dochodzi do zwielokrotnienia niektórych jego elementów. W ramach tego zobowiązania istnieje jedna wierzytelność oraz jedno świadczenie, ale tyle elementów długów, ilu występuje dłużników. Przeciwko każdemu z dłużników wierzycielowi przysługuje odrębne roszczenie, co ma wyjaśniać możliwość zróżnicowania położenia dłużników przewidzianą w art. 368 KC (*A. Klein*, Istota solidarności biernej, s. 207–217; do tej koncepcji nawiązali także: *A. Herbet*, Spółka cywilna, s. 384–388; *E. Kosior*, Umowa o kumulatywne przystąpienie, s. 159, 163–164).

- 9 3. **Koncepcja wielości zobowiązań solidarnych. Najbardziej uzasadnione jest jednak** spotykane zarówno pod rządami KZ (zob. *L. Domański*, Instytucje, t. 1, s. 153, 174; *R. Longchamps de Bérier*, Polskie prawo, s. 53–54), jak i na gruncie KC (zob. przykładowo: *T. Czech*, *T. Stawicki*, Hipoteka, s. 11–19; *J. Szewczyk*, Nowacja, s. 259–260), **podejście zakładające występowanie wielu połączonych ze sobą zobowiązań solidarnych**. Zakłada ono, że każdego z dłużników solidarnych łączy z wierzycielem odrębne zobowiązania i tym samym na każdym z nich spoczywa odrębny obowiązek świadczenia. Wysokość każdego z zobowiązań jest niezależna od udziału dłużnika w przysługującym mu przyszłym regresie. **Zobowiązania solidarne łączy związek funkcjonalny, a nie związek o charakterze strukturalnym**. Powiązanie między zobowiązaniami polega wyłącznie na tym, że pewne zdarzenia prawne odnoszące się do jednego z zobowiązań, wywołują swój skutek również w odniesieniu do pozostałych. Mechanizm ten odnosi się w pierwszej kolejności do zdarzeń, które prowadzą do zaspokojenia wierzyciela. Zgodnie z nim świadczenie spełnione przez dłużnika zgodnie z treścią jego zobowiązania prowadzi do wygaśnięcia odrębnych zobowiązań pozostałych dłużników bezpośrednio na podstawie nakazu wynikającego z ustawy (art. 366 § 1 KC). Mechanizm rozszerzonej skuteczności obejmuje również dłużników, których świadczenie nie zostało spełnione (na każdym z dłużników spoczywa odrębny obowiązek świadczenia). Na gruncie art. 366 § 1 KC zachodzi bowiem stan równoważny, jak gdyby ta okoliczność rzeczywiście miała miejsce. W podobny sposób należy tłumaczyć rozszerzoną skuteczność innych zdarzeń prawnych, które nie prowadzą do zaspokojenia wierzyciela (art. 374 § 1 i § 2 KC). Przyjęcie takiego mechanizmu jest uzasadnione przez fakt, że u podstaw każdego z zobowiązań solidarnych znajduje się tożsamy interes wierzyciela, podlegający wyłącznie jednokrotnemu zaspokojeniu. Występujący między zobowiązaniami solidarnymi węzeł prawny sprowadza się zatem do mechanizmu rozszerzonej skuteczności prawnej. Opiera się on na woli ustawodawcy wyrażonej przede wszystkim w art. 366 § 1 KC (szerzej na ten temat *M. Berek*, Solidarność bierna, s. 234–251).

III. Typologizacja solidarności biernej

- 10 1. **Założenia systemowe**. Na tle obowiązujących w prawie polskim przepisów o solidarności biernej, widoczne jest dążenie ustawodawcy do połączenia w ramach jednolitego reżimu prawnego rozmaitych przypadków, na tle których powstaje odpowiedzialność dwóch lub więcej dłużników, zgodna z formułą wynikającą z art. 366 § 1 KC. **Solidarność dłużników obejmuje w prawie polskim całe spektrum zróżnicowanych sytuacji, które w pewnym uproszczeniu można sprowadzić do trzech sytuacji modelowych**. Po pierwsze, można wskazać na solidarność ustanawianą wspólnie przez wierzyciela i dłużników, którzy zmierzają do wymiany, albo przekazania wierzycielowi określonego dobra lub usługi. Tę odmianę solidarności można określić jako **solidarność korealną**. Z drugiej strony istnieją przepisy zastrzegające solidarność w związku z wyrządzeniem wierzycielowi szkody, za naprawienie której odpowiedzialność ponoszą dwaj (lub więcej) dłużnicy (**solidarność ochronna**). Po trzecie, solidarność może być zastrzegana przez ustawodawcę albo jej uczestników w celu dodatkowego zabezpieczenia istniejącego już zobowiązania. Ta odmiana solidarności opiera się na ustawowym albo umownym kumulatywnym przystąpieniu do długu i jest określana jako tzw. **solidarność gwarancyjna**. Każda z tych trzech wyróżnionych odmian solidarności charakteryzuje się nieco

innym uzasadnieniem powstania odpowiedzialności opierającej się na formule z art. 366 § 1 KC, a także nieco innym uzasadnieniem regresu między dłużnikami solidarnymi (zob. komentarz do art. 376, Nb 14–16). W doktrynie szerzej na temat uzasadnienia podstaw do wyróżniania trzech podstawowych rodzajów solidarności *M. Berek*, *Solidarność bierna*, s. 181–233; zob. także *B. Lewaszkiwicz-Petrykowska*, *Konstrukcja solidarności biernej*, s. 66–68.

2. Solidarność korealna. Dla solidarności korealnej charakterystyczne jest to, że **powstanie 11 odpowiedzialności według formuły z art. 366 § 1 KC stanowi następstwo aktywności wszystkich jej uczestników**, którzy świadomie dążą do nawiązania między sobą wspólnej relacji prawnej umożliwiającej im transfer określonego dobra lub usługi. Taka relacja nie musi być z konieczności oparta na zastosowaniu przepisów o solidarności, zależy to głównie od decyzji samych stron które mogą solidarność ustanowić lub mogą uchylić zastrzeżenie solidarności wynikające z ustawy (np. art. 370 KC). Strony decydują się na ustanowienie (utrzymanie) solidarności korealnej w ramach kształtowania swojej przyszłej pozycji kontraktowej. Tym motywem kieruje się także ustawodawca, kiedy dostrzega potrzebę wzmocnienia pozycji wierzyciela wobec dłużników solidarności korealnej, np. ze względu na istotny dla danego rodzaju stosunków element zaufania (np. art. 717, art. 745 KC) albo ze względu na potrzebę zachowania pewnej równowagi w wymianie ich wzajemnych świadczeń (np. art. 380 § 2 KC; zob. komentarz do art. 380, Nb 25–30). **Solidarność korealna zazwyczaj odnosi się do dłużników połączonych przez istniejący między nimi stosunek wewnętrzny, który jeszcze na etapie przed spełnieniem świadczenia określa udziały dłużników w ewentualnym przyszłym regresie** (zob. komentarz do art. 376, Nb 14, 17). Może on mieć charakter trwały (np. małżeństwo, spółka cywilna) lub wyłącznie doraźny (nawiązywany *ad hoc*, np. konsorcjum utworzone w celu uzyskania konkretnego zamówienia). Jako przykłady przepisów, które statuują solidarność korealną można w szczególności wymienić art. 370, art. 380 § 2, art. 717, art. 745, art. 843, art. 864, art. 881 (jeśli zobowiązania zostały zaciągnięte przez poręczycieli działających wspólnie), art. 910 § 2 KC, niekiedy również art. 30 § 1 KRO oraz art. 614 KC (jeśli zobowiązania zostały zaciągnięte przez obu małżonków albo przez wszystkich posiadaczy wspólnego gospodarstwa). Spośród przepisów pozakodeksowych można przykładowo wymienić art. 6 ust. 1 PrZPrzew oraz art. 445 ust. 1 PrZamPubl (szersze wyliczenie przykładów różnych odmian solidarności: *M. Berek*, *Solidarność bierna*, s. 189–193).

3. Solidarność ochronna. Solidarność ochronna zazwyczaj nie powstaje przy aktywnym 12 współdziałaniu wszystkich jej przyszłych uczestników. Jej powstanie wiąże się z wyrządzeniem wierzycielowi szkody, której naprawienia może on się domagać od dwóch lub więcej dłużników. Ze względu na to, że do powstania szkody dochodzi wbrew woli wierzyciela, jest on zdany na dochodzenie rekompensaty w warunkach odgórnie narzuconych mu przez system prawa. Przyjmuje się, że **wierzyciel nie powinien ponosić ujemnych skutków wynikających z tego, że za wyrządzoną mu szkodę odpowiada więcej niż jeden podmiot**. Jeśliby przysługujące mu roszczenie o zapłatę odszkodowania podlegało przepisom o świadczeniach podzielnym (art. 379 § 1 KC), mogłoby się to okazać dla niego bardzo krzywdzące. Wierzyciel nie tylko musiałby sam ustalić, w jakim stopniu każdy z dłużników odpowiada za szkodę, ale ponosiłby też ryzyko niewypłacalności jednego z nich. Jego pozycja mogłaby przez to okazywać się słabsza, aniżeli miałyby to miejsce w przypadku, kiedy zobowiązany do naprawienia szkody jest tylko jeden dłużnik. Ponadto wierzyciel często może nie być świadomy powstania odpowiedzialności każdego z dłużników. Często bowiem zdarza się tak, że nawet w razie braku działania jednego z nich wyrządzona mu szkoda i tak powstałaby w tej samej wysokości (zob. wyr. SN: z 27.10.2010 r., V CSK 86/10, Legalis; z 22.9.2011 r., V CSK 421/10, OSNC 2012, Nr 3, poz. 39). **W przypadku solidarności ochronnej nie można również przyjąć za regułę istnienia między dłużnikami wewnętrznego stosunku prawnego określającego przyszły regres.** W związku z tym przeprowadzenie regresu często opiera się w tym przypadku na zasadach przewidzianych w ustawie (art. 441 § 2–3 KC). Jako przykłady solidarności ochronnej można wymienić art. 441 § 1 KC, art. 449⁵ § 3, art. 449⁶ KC, a także liczne przepisy pozakodeksowe (np. art. 12 ust. 1 ZapSzkodŚrodU; art. 9 ust. 5 OdpFunkPublU; art. 146 ust. 5 PrGeolGórn).

13 4. Solidarność gwarancyjna. Dla solidarności gwarancyjnej charakterystyczne jest to, że zobowiązania poszczególnych dłużników mogą powstawać w różnym czasie, a na etapie ustanowienia solidarności nie mają równorzędnej pozycji. Dla solidarności gwarancyjnej typowe jest występowanie zobowiązania pierwotnego (np. ustanowionego w celu wymiany określonego dobra lub usługi, naprawienia szkody itd.) oraz zobowiązania wtórnego (gwarancyjnego). To ostatnie wynika z ustawowego lub umownego kumulatywnego przystąpienia do długu. Powstanie zobowiązania gwarancyjnego ma dodatkowo umacniać pozycję dotychczasowego wierzyciela. Z tego powodu jego powstanie nie może prowadzić do zastosowania reguły z art. 379 § 1 KC, gdyż (podobnie jak w przypadku solidarności ochronnej) mogłoby to osłabiać pozycję wierzyciela. W przypadku umownego kumulatywnego przystąpienia do długu, to strony czynności prawnej decydują o tym, jaki podmiot dostarczy wierzycielowi dodatkowego zabezpieczenia istniejącego zobowiązania. Z kolei w przypadku ustawowego przystąpienia do długu decyduje o tym ustawodawca (czasami strona może wyłączyć ten skutek, np. wnosząc sprzeciw – zob. art. 647¹ § 1 KC), kierując się różnymi względami. Ustawodawca zazwyczaj przypisuje solidarną odpowiedzialność osobie korzystającej w jakiś sposób ze świadczenia uzyskanego przez dłużnika pierwotnego (art. 647¹ § 1, art. 688¹ § 1 KC) prowadzącego jego sprawy (art. 22 § 2 w zw. z art. 31 § 1 KSH), osobie której działania mogły przyczynić się do jego niewypłacalności (art. 291, art. 497 KSH), nabywcy określonych praw od dłużnika (art. 40 § 2–3, art. 55⁴, art. 823 § 2, art. 1055 § 1 KC, art. 186 § 1 KSH) ewentualnie osobie, która pośrednio umożliwiła dłużnikowi działanie, które doprowadziło do wyrządzenia szkody (art. 417 § 2 KC, art. 79 ust. 5 ObrInstrFinU; art. 33 DziałLeczU; art. 33 ust. 3 ZarządSucU). **Zazwyczaj między dłużnikami solidarności gwarancyjnej występuje stosunek wewnętrzny umożliwiający przeprowadzenie na jego podstawie regresu.** Zwykle jednak regres ten nie ma charakteru ułamkowego (na dłużnikach nie ciąży obowiązek poniesienia ciężaru świadczenia w części), lecz stanowi tzw. regres jednokierunkowy (pełny regres) przysługujący jednemu z dłużników (zob. szerzej komentarz do art. 376, Nb 19–28).

14 5. Koncepcja odpowiedzialności za cudzy dług. Co do zasady na gruncie art. 366 § 1 KC przyjmowany jest pogląd, że na każdym z dłużników solidarnych spoczywa jego dług własny (zob. przykładowo: *M. Bączyk*, Odpowiedzialność cywilna, s. 80). W judykaturze i piśmiennictwie często wspomina się jednak, że w przypadku solidarności gwarancyjnej, podmiot przystępujący do długu nie odpowiada za dług własny, lecz cudzy (*P. Tereszkiwicz*, Odpowiedzialność współników, s. 86; *J. Widło*, Rozporządzenie przedsiębiorstwem, s. 249–252; w orzecznictwie wyr. SN: z 17.2.2011 r., IV CSK 293/10, Legalis; z 18.2.2016 r., II CSK 215/15, Legalis). Twierdzi się również, że osoba przystępująca do długu nie jest w ogóle zobowiązana do spełnienia świadczenia, lecz jedynie do znoszenia egzekucji z własnego majątku (*pati*) prowadzonej przez wierzyciela (zob. *A. Klein*, Istota solidarności biernej, s. 216–217). Z takimi wypowiedziami można spotkać się zwłaszcza w odniesieniu do takich przykładów zastosowania solidarności gwarancyjnej jak np. art. 55⁴, art. 647¹ § 1, art. 688¹ § 1, art. 823 § 2 KC oraz art. 13 oraz art. 22 § 2 w zw. z art. 31 § 1 KSH (szersze ich wyliczenie: *M. Berek*, Solidarność bierna, s. 205–206).

15 6. Krytyka koncepcji. W przypadku solidarności gwarancyjnej nie można jednak mówić o istnieniu odpowiedzialności bez długu. Takie założenie prowadziłoby bowiem do wniosku, że w obrębie przepisów kodeksowych o solidarności ustawodawca przewidział jakąś odmienną konstrukcyjnie kategorię szczególną. Brak jednak do tego uzasadnionych podstaw. Na etapie opracowywania przepisów KZ o solidarności brak było jakichkolwiek sygnałów ze strony prawodawcy, że tzw. solidarność gwarancyjną (np. art. 183 § 3, art. 188 § 1 KZ) należy traktować inaczej niż pozostałe przykłady zastrzeżenia solidarności. Wręcz przeciwnie, obecność wśród dawnych przepisów art. 18 § 2 KZ (zob. komentarz do art. 376, Nb 4) dodatkowo zdawała się potwierdzać, że solidarność gwarancyjna objęta była zastosowaniem tych samych przepisów ogólnych. Przepis art. 18 § 2 KZ nie został dosłownie powtórzony w KC i to może skłaniać do odrzucenia zastosowania przepisów art. 371–376 KC wobec solidarności gwarancyjnej, głównie ze względu na potrzebę odejścia od ustawowej reguły obciążenia dłużników solidarnych równymi udziałami w regresie (art. 376 § 1 zd. 2 KC). Aby uzasadnić możliwość przyjęcia między dłużnikami solidarności gwarancyjnej jednokierunkowego (pełnego) regresu nie trzeba jednak

zakładać koncepcji odpowiedzialności za cudzy dług (zob. wyjaśnienia zawarte w komentarzu do art. 376, Nb 19–28). Uzasadnienie regresu jednokierunkowego jest możliwe również na gruncie prawidłowego założenia, że **osoba, która przystępuje do długu, jest dłużnikiem solidarnym w pełnym tego słowa znaczeniu i spoczywa na niej obowiązek świadczenia** (tak samo jak spoczywa on na poręczycielu, właścicielu nieruchomości obciążonej hipoteką oraz zastawcy; wskazuje na to wyrażenie art. 518 § 2 w zw. z art. 518 § 1 pkt 1 KC). **Świadczenie to jest co do zasady tożsame ze świadczeniem należnym od dłużnika pierwotnego**, z tym że ustawa czasami limituje jego wysokość (np. art. 55⁴ zd. 2, art. 647¹ § 3 KC; co do pewnych wyjątków od zasady tożsamości świadczenia zob. komentarz do art. 368, Nb 13–14). Na podmiocie przystępującym spoczywa jego dług własny, nie zaś wyłącznie odpowiedzialność połączona z cudzym długiem (zob. także uwagi A. Pyrzyńskiej, w: *Kidyba*, Komentarz KC, t. III, cz. 1, 2014, art. 366, s. 140–145; w orzecznictwie, podobnie, wyr. SN z 23.3.2007 r., V CSK 518/06, Legalis). Należy przyjąć, że solidarność gwarancyjna nie pociąga za sobą żadnej zasadniczej odmienności konstrukcyjnej w porównaniu z innymi przypadkami solidarności i mogą się wobec niej bez przeszkód stosować przepisy art. 366, art. 368–375 KC. Pewne szczególne odmienności związane z tą odmianą solidarności pojawiają się co prawda na płaszczyźnie przysługujących dłużnikom zarzutów (zob. komentarz do art. 375, Nb 12–17) oraz na płaszczyźnie regresu (zob. komentarz do art. 376, Nb 19–28). Jednakże w jednym i drugim przypadku pozwalają się one bez przeszkód pogodzić z ogólnie sformułowanymi przepisami art. 375 § 1 oraz art. 376 KC.

7. **Uzasadnienie.** Zasadniczym argumentem wspierającym powyższą koncepcję jest fakt, że **16 przyjęcie występowania w przypadku solidarności gwarancyjnej odpowiedzialności bez długu (lub odpowiedzialności połączonej z cudzym długiem), nadmiernie uzależniałoby położenie prawne osoby przystępującej do długu względem pierwotnego dłużnika.** Jeżeli uznać, że rozstrzygająca dla zakresu odpowiedzialności tej osoby jest treść zobowiązania pierwotnego dłużnika, oznaczałoby to, że ten dłużnik może również oddziaływać pogarszająco na jej położenie (np. zrzekając się zarzutu przedawnienia, wyrażając zgodę na podwyższenie odsetek, lub zastrzeżenie dodatkowej kary umownej). Tymczasem brak jest w takich przypadkach podstaw uzasadniających odrzucenie reguł ogólnych wynikających z art. 371–375 KC. Stąd bardziej uzasadniony jest pogląd, że w odniesieniu do osoby przystępującej do długu przysługuje wierzycielowi odrębne roszczenie, wobec którego niezależnie upływa przedawnienie (zob. także D. Bucior, *Konstrukcja odpowiedzialności współników*, s. 18–20; A. Szlęzak, *Solidarna odpowiedzialność współników*, s. 8–10). Może on skutecznie postawić wierzyciela w stan zwłoki (art. 486 § 2 KC), uzyskać od niego odroczenie obowiązku zapłaty, zawrzeć z wierzycielem umowę o świadczenie w miejsce wykonania (art. 453 KC) itd. Na zasadach ogólnych (art. 498 § 1 KC) może on potracić przysługujące wierzycielowi roszczenie ze swoim przeciwnym roszczeniem własnym. Wierzycielowi przysługuje wobec niego ochrona wynikająca ze skargi pauliańskiej (zob. wyr. SN z 29.11.2006 r., II CSK 250/06, OSNC 2007, Nr 10, poz. 155).

8. **Solidarność gwarancyjna a akcesoryjność.** Dobrowolne pogorszenie swojej pozycji przez 17 dłużnika pierwotnego nie oddziałuje pogarszająco na zobowiązanie dłużnika gwarancyjnego, chyba że miało to miejsce na etapie przed przystąpieniem do długu. Co do zasady osoba przystępująca do długu jest zobowiązana spełnić własny obowiązek świadczenia, zgodny z obowiązkiem spoczywającym w momencie przystąpienia na dłużniku pierwotnym. **Dla solidarności gwarancyjnej charakterystyczne jest bowiem to, że zobowiązanie gwarancyjne jest akcesoryjne na etapie ustanawiania solidarności** (zobowiązania nie są w tym zakresie równorzędne, gdyż jedno z nich jest treściowo zależne od drugiego; zob. w tym kontekście wyr. SN z 15.6.2010 r., II CSK 2/10, Legalis). **Akcesoryjność ta występuje wyłącznie na etapie ustanowienia solidarności, a po tym czasie zanika.** Wyjątek stanowią sytuacje, w których ustawa wyłącza ten ostatni skutek przepisem szczególnym (np. art. 35 KSH). Po ustanowieniu solidarności gwarancyjnej, towarzysząca jej powstaniu akcesoryjność jest wypierana przez ogólne reguły solidarności wynikające z art. 371–375 KC. Oznacza to, że po zaistniałym kumulatywnym przystąpieniu do długu, oba zobowiązania podlegają już co do zasady indywidualnym przekształceniom (częstokroć jednak identycznym, np. w zakresie biegu przedawnienia). **Na gruncie przepisów statuujących solidarność gwarancyjną można jedynie niekiedy mówić o odpowiedzialności za cudzy dług w znaczeniu gospodarczym**

(zob. komentarz do art. 376, Nb 20–23), **nigdy zaś w znaczeniu prawnym** (na temat krytyki koncepcji odpowiedzialności za cudzy dług, a także relacji między solidarnością gwarancyjną i akcesoryjnością zob. szerzej *M. Berek*, *Solidarność bierna*, s. 203–224, 497–511).

IV. *Ius electio*

- 18** 1. **Związek uprawnienia z solidarnością bierną.** Jak to wynika z art. 366 § 1 KC wierzycielowi przysługuje prawo do wskazania dłużnika (lub dłużników), od którego będzie domagał się zaspokojenia. Jest to podstawowe uprawnienie wierzyciela solidarnego, bez którego solidarność nie mogłaby wypełniać przewidzianej dla niej funkcji. To właśnie dzięki wspomnianemu prawu wyboru (*ius electio*) solidarność może stanowić dla wierzyciela rzeczywiste zabezpieczenie (może on ocenić perspektywy wypłacalności każdego z dłużników i zdecydować się na dochodzenie świadczenia od dłużnika najlepiej wypłacalnego), jak również ułatwienie prowadzonej egzekucji (wierzyciel nie ma obowiązku pozywania wszystkich dłużników, ma to znaczenie, kiedy jeden z dłużników jest nieznan, np. ze względu na niezakończone postępowanie albo jeżeli konieczne byłoby ustanowienie mogącego go reprezentować przedstawiciela).
- 19** 2. **Ogólne reguły wymagalności.** Wspomnianego prawa wyboru (*ius electio*) nie należy jednak odczytywać w ten sposób, że dłużnicy powinni zawsze wstrzymać się z obowiązkiem świadczenia do czasu aż wierzyciel wskaże, który z nich powinien je spełnić. **Przepisy o solidarności nie wpływają na ogólne zasady ustalania terminu spełnienia świadczenia (np. art. 455 KC), a także na ustalenie kiedy roszczenie przysługujące wierzycielowi staje się wymagalne.** Nie jest bynajmniej celem art. 366 § 1 KC nałożenie na wierzyciela dodatkowego obowiązku, od którego uzależniona jest aktualizacja (wymagalność) przysługujących mu roszczeń. Jeżeli zatem z treści każdego zobowiązania solidarnego wynika, że termin spełnienia świadczenia już nadszedł, to każdy z dłużników ma obowiązek spełnić świadczenie, pod rygorem popadnięcia w stan opóźnienia albo zwłoki (art. 476 KC). Dłużnicy powinni w tym zakresie ustalić, który z nich dokona zaspokojenia, bez oczekiwania na wezwanie ze strony wierzyciela. Formuła wynikająca z art. 366 § 1 KC nabiera praktycznego znaczenia dopiero wówczas, kiedy nadejście terminu spełnienia świadczenia zostało uzależnione od wezwania wierzyciela, jak również wtedy gdy wierzyciel nie otrzymał należnego mu świadczenia w terminie (przez co doszło do naruszenia zobowiązania).
- 20** 3. **Odwołalność wyboru.** Dokonany przez wierzyciela wybór dłużnika wezwanego do spełnienia świadczenia nie jest ostateczny w tym sensie, że wierzyciel może od niego odstąpić na każdym etapie przed uzyskaniem zaspokojenia (w doktrynie trafnie podkreśla się, że nie stanowi on o wykonaniu prawa kształtującego; zob. *A. Pyrzyńska*, w: *Kidyba*, *Komentarz KC*, t. III, cz. 1, 2014, art. 366, s. 146). Pozwanie jednego z dłużników, uzyskanie wobec niego prawomocnego wyroku, a nawet prowadzenie przeciwko dłużnikowi egzekucji, nie stwarza dla pozostałych dłużników żadnej gwarancji, że nie zostaną oni wezwani do zaspokojenia wierzyciela. Podkreśla to wyraźnie art. 366 § 2 KC, zgodnie z którym wszyscy dłużnicy solidarni pozostają zobowiązani aż do uzyskania przez wierzyciela pełnego zaspokojenia.
- 21** 4. **Niezależność od regresu.** W swoich działaniach wierzyciel nie musi kierować się oceną łączących dłużników stosunków regresowych. Dłużnikom nie przysługuje również zarzut podziału wysokości świadczenia (chyba że wyjątkowo wierzyciel zrzekł się wobec nich solidarności – zob. komentarz do art. 373, Nb 11–14). Dłużnik solidarny nie może podnosić wobec wierzyciela zarzutu, iż domaganie się zaspokojenia od innego dłużnika byłoby dla wierzyciela łatwiejsze lub byłoby ono mniej dolegliwe dla samego dłużnika. Przykładowo, wierzyciel nie ma obowiązku korzystać z przysługującego mu wobec dłużnika uprawnienia do potrącenia, jeżeli chciałby uzyskać od innego dłużnika świadczenie w naturze. Przyznaną w tym zakresie swobodę wierzyciela ogranicza wyłącznie zarzut nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 KC). Skuteczne powołanie się przez dłużnika na ten zarzut powinno być jednak poczytywane za okoliczność wyjątkową.
- 22** 5. **Obowiązek przyjęcia świadczenia.** W rezultacie aktualizacji spoczywającego na dłużnikach obowiązku świadczenia, uaktywnia się również przysługujące im uprawnienie do

domagania się od wierzyciela przyjęcia świadczenia zgodnie z treścią zobowiązania (art. 354 § 2 KC). Należy podkreślić, że po prawidłowym zaoferowaniu wierzycielowi świadczenia przez jednego z dłużników wierzyciel nie może bez konsekwencji odmówić jego przyjęcia wyłącznie z powołaniem się na to, że oczekuje na spełnienie go przez innego dłużnika. W takim przypadku wierzyciel popada w zwłokę wierzyciela (art. 486 KC), która wywiera skutek w odniesieniu do wszystkich dłużników (art. 374 § 2 KC). Wierzyciel ma obowiązek przyjęcia świadczenia zaoferowanego mu przez jednego z dłużników, choćby i nawet wszczął już przeciwko innemu dłużnikowi postępowanie sądowe, lub prowadził już w stosunku do niego egzekucję. Aby nie narazić się w takiej sytuacji na poniesienie kosztów sądowych, wierzyciel powinien podejmować działania związane z egzekwowaniem przysługujących mu praw w stosunku do każdego z zobowiązanych dłużników solidarnych. Nie dotyczy to jednak przypadków, w których uczestnicy solidarności uzgodnili określony porządek dochodzenia praw wobec poszczególnych dłużników. Może to się wiązać z przyjęciem tzw. odpowiedzialności subsydiarnej (Nb 27), która ogranicza (aczkolwiek całkowicie nie wyłącza) przywilejów wierzyciela łączących się z solidarnością.

6. Status procesowy dłużników. Z przepisu art. 366 § 1 KC jednoznacznie wynika, **23** że dłużnicy solidarni, nie muszą być przez wierzyciela pozywani łącznie. **Na płaszczyźnie procesowej przysługuje im zasadniczo status współuczestników materialnych, których prawa i obowiązki są im wspólne (art. 72 § 1 pkt 1 KPC).** Chociaż zgodnie z przyjętym wyżej założeniem wierzycielowi przysługują wobec każdego z dłużników formalnie odrębne roszczenia (Nb 8–9), to jednak są one wspólne w tym znaczeniu, że łączy je wszystkie mechanizm jednoczesnego ich wygaśnięcia wynikający z art. 366 § 1 KC. Wierzycielowi przysługuje wybór pozwania jednego albo niektórych dłużników solidarnych, albo prowadzenia przeciwko nim odrębnych postępowań sądowych. Na podobnej zasadzie wierzyciel nie ma obowiązku prowadzenia przeciwko dłużnikom wspólnej egzekucji, może ją prowadzić oddzielnie w odniesieniu do każdego z nich (jedynie w nielicznych przypadkach ustawa wymaga uzyskania tytułu wykonawczego wobec każdego z dłużników, np. art. 778, art. 779 § 1 KPC).

7. Zastrzeżenie solidarności w wyroku. W wyroku zasądzającym należność od dłużnika **24** solidarnego należy zamieścić wzmiankę o istnieniu solidarnej odpowiedzialności z innym dłużnikiem. Powinno to jednak następować tylko wówczas, kiedy w odniesieniu do tego dłużnika zapadł już wcześniej prawomocny wyrok zasądzający to samo świadczenie, albo kiedy wyrok zasądzający odnosi się do dwóch lub więcej pozwanych dłużników. Zastrzeżenie tej wzmianki ma w założeniu przeciwdziałać ryzyku uzyskania przez wierzyciela kilkakrotnego zaspokojenia na podstawie uzyskanych przeciwko dłużnikom różnych tytułów egzekucyjnych. Należy się zgodzić, że wzmianka o solidarności nie powinna być zastrzegana w pierwszym wyroku wydanym przeciwko jednemu z dłużników solidarnych (zob. *K. Zawada*, w: *Pietrzykowski*, Komentarz KC, t. I, 2020, art. 366, Nb 14 oraz przywołane tam orzecznictwo).

8. Skarga pauliańska. Zgodzić należy się również ze stanowiskiem wyrażonym w orzecznictwie, iż zarzut niewypłacalności dłużnika solidarnego podniesiony w skardze pauliańskiej (art. 527 § 2 KC) nie może zostać odparty z powołaniem się na stan majątkowy innych dłużników, którzy nie podejmowali działań służących pokrzywdzeniu wierzyciela (zob. wyr. SN z 11.7.2014 r., III CSK 247/13, OSNC 2015, Nr 6, poz. 74). Jest ono trafne, gdyż zapobiega ograniczeniu perspektyw egzekucyjnych wierzyciela. Zasadniczo to wierzycielowi powinien przysługiwać wybór czy zdecyduje się on korzystać z dążenia do zaspokojenia na podstawie przepisów o skardze pauliańskiej, czy też będzie go dochodził od któregoś z pozostałych dłużników solidarnych. Sam fakt istnienia solidarnej odpowiedzialności kilku dłużników nie może uzasadniać większego przyzwolenia na dokonywanie czynności, które mogą prowadzić do pokrzywdzenia słusznych praw wierzyciela.

9. Odpowiedzialność subsydiarna. W polskim systemie prawnym funkcjonują przepisy, **26** które ograniczają swobodę wierzyciela w zakresie dochodzenia praw przysługujących mu wobec dłużników solidarnych. Przykładem jest model subsydiarnej (posiłkowego) ukształtowania solidarności dłużników. Wyróżnia się subsydiarność materialną oraz egzekucyjną (*P. Tereszkiwicz*, *Odpowiedzialność współników*, s. 188–190, 203–204). Subsydiarność egzekucyjną

przewiduje art. 31 § 1 KSH, który dotyczy solidarnej odpowiedzialności spółki jawnej oraz uczestniczących w niej wspólników. Zgodnie z tym przepisem, egzekucja przeciwko wspólnikom może być prowadzona dopiero, gdy egzekucja z majątku spółki okazała się bezskuteczna. Poprzez przewidziane w ustawie odesłania, przepis ten stosuje się również w odniesieniu do innych osobowych spółek handlowych: spółki partnerskiej (art. 89 KSH), komandytowej (art. 103 KSH) oraz komandytowo-akcyjnej (art. 126 § 1 pkt 1 KSH).

- 27 10. **Zastrzeżenie subsydiarności.** Wątpliwości może budzić również pytanie, czy strony mogłyby same ustanowić subsydiarny model odpowiedzialności solidarnej dłużników na podstawie czynności prawnej (np. przy ustanowieniu solidarności). Niewątpliwie takie rozwiązanie osłabiałoby wynikającą z solidarności korzyść polegającą na ułatwieniu wierzycielowi egzekwowania przysługujących mu praw. Z drugiej jednak strony tak ukształtowana solidarność nadal przedstawia dla niego zabezpieczenie uzyskania w przyszłości zaspokojenia. W odniesieniu do solidarności czynnej ustawa sama przewiduje możliwość ograniczenia swobody wyboru odbiorcy świadczenia przysługującej dłużnikowi (art. 367 § 2 zd. 2 KC). Wydaje się zatem, że nie ma przeszkód, aby podobne ograniczenie ustanowić w odniesieniu do wierzyciela na gruncie solidarności biernej. Przemawia za tym też fakt, że zobowiązanie solidarne może być zależne od warunku zawieszającego, strony mogą zaś przewidzieć warunek odnoszący się do uzyskania zaspokojenia z rąk innego dłużnika. Należy wobec tego przyjąć, że w **ramach dopuszczonego przez ustawę zróżnicowania zobowiązań solidarnych (art. 368 KC), strony są władne postanowić, że odpowiedzialność jednego z dłużników będzie miała charakter wyłącznie posiłkowy.** Subsydiarna odpowiedzialność może w danym przypadku polegać na tym, że roszczenie wierzyciela przysługujące wobec jednego z dłużników stanie się wymagalne dopiero po bezskutecznym wezwaniu do świadczenia innego dłużnika lub dopiero po przeprowadzonej wobec niego nieudanej egzekucji. Takie rozwiązanie wydaje się w szczególności możliwe w odniesieniu do solidarności gwarancyjnej, np. wynikającej z umownego kumulatywnego przystąpienia do długu. Może ono jednak znaleźć również zastosowanie w innych przypadkach solidarności, szczególnie tam, gdzie jeden z dłużników jest obowiązany do poniesienia w całości ciężaru świadczenia należnego wierzycielowi.

V. Zaspokojenie wierzyciela

A. Spełnienie świadczenia

- 28 1. **Uwagi wprowadzające.** Zastosowanie art. 366 § 1 KC w razie spełnienia przez jednego z dłużników świadczenia wynika już literalnie z treści tego przepisu. Dodatkowo potwierdza to art. 376 § 1 KC, który stanowi, że spełnienie świadczenia może uruchamiać przeprowadzenie przez dłużników solidarnych rozliczeń regresowych. Co oczywiste, przepis stosuje się nie tylko w razie dobrowolnego spełnienia świadczenia, ale również w następstwie jego wyegzekwowania na drodze prowadzonej egzekucji. Choć przepis art. 366 § 1 KC wspomina literalnie o spełnieniu świadczenia przez jednego z dłużników, wygaśnięcie zobowiązań solidarnych może nastąpić również w wyniku spełnienia świadczenia przez osobę trzecią, na której nie spoczywał żaden dług (zob. komentarz do art. 376, Nb 39–41), lub takiej, która odpowiadała względem wierzyciela na nieco innych zasadach (np. poręczyciel, ubezpieczyciel). Na gruncie art. 366 § 1 KC raczej do rzadkości należeć będzie sytuacja, w której świadczenie zostanie spełnione łącznie przez działających wspólnie dłużników. Może to jednak mieć miejsce kiedy spełni je w ich imieniu osoba trzecia (np. zatrudniony przez dłużników pracownik). Komentowany przepis nie sprzeciwia się również temu, aby dłużnicy zaspokoili wierzyciela spełniając niezależne, częściowe świadczenia. Wymaga to oczywiście oceny poprzez pryzmat spełnienia przesłanek częściowego świadczenia z art. 450 oraz art. 456 KC.
- 29 2. **Świadczenie własne dłużnika.** Nieprawidłowe jest stanowisko, zgodnie z którym dłużnik solidarny poprzez zaspokojenie wierzyciela spełnia zarówno świadczenie własne, jak i świadczenie pozostałych dłużników. Należy przyjąć, że dłużnik solidarny spełnia wyłącznie własne świadczenie, norma prawna wynikająca z art. 366 § 1 KC rozszerza zaś wynikający stąd skutek umarzający na zobowiązania pozostałych dłużników solidarnych (zob. także Nb 9).

W odniesieniu do świadczącego dłużnika spełnione muszą zostać wszystkie przesłanki, od których uzależnione jest wygaśnięcie zobowiązania. Skutek wynikający z art. 366 § 1 KC nie może wystąpić, gdy poszczególne przesłanki zwolnienia z obowiązku świadczenia zrealizowały się w odniesieniu do różnych dłużników (np. jeden z dłużników spełnił świadczenie do rąk nieuprawnionego cedenta, ale tylko drugi znajdował się na gruncie art. 512 KC w dobrej wierze, nie mając wiedzy o dokonany wcześniej przelewie).

3. **Świadczenie częściowe.** Z przepisu art. 366 § 2 KC nie należy wywodzić, iż w razie 30 częściowego spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela, pozostałe zobowiązania solidarne nie wygasają. Jeżeli tylko świadczenie takie zostało spełnione prawidłowo (zob. art. 450 KC), dochodzi do częściowego wygaśnięcia wszystkich zobowiązań. Jeśli wysokość zobowiązań solidarnych była różna, pojawia się konieczność rozstrzygnięcia czy częściowe świadczenie spełnione na poczet zobowiązania w wyższej wysokości należy zarachować na poczet tej jego części, która jest objęta solidarnością czy też na poczet części nią nieobjętej. Mając na uwadze, że solidarność dłużników ma w założeniu wzmacniać położenie prawne wierzyciela i zabezpieczać przysługujące mu prawa, w jej przypadku bardziej przekonywająca jest ta druga interpretacja. Należy wobec tego przyjąć, że **dłużnik solidarny, który spełnia jedynie część należnego świadczenia, zasadniczo czyni to na poczet tej części zobowiązania, która nie jest objęta solidarnością.** Jeśli mimo to dłużnik wskazuje, że spełnia świadczenie na poczet tej części zobowiązania, która obejmuje solidarność, należy przyznać wierzycielowi prawo do dokonania zarachowania na poczet tej części zobowiązania, za które nie odpowiadają pozostali dłużnicy solidarni (art. 451 § 1 KC *a fortiori*). Prawo to wierzyciel powinien realizować poprzez niezwłoczne zawiadomienie dłużnika, od którego otrzymał świadczenie.

B. Potrącenie

1. **Wprowadzenie.** Niewątpliwie zdarzeniem prowadzącym do wygaśnięcia zobowiązań 31 solidarnych na podstawie art. 366 § 1 KC jest potrącenie, do którego dochodzi w stosunkach między wierzycielem i jednym z dłużników solidarnych. Dotyczy to zarówno potrącenia ustawowego (dokonywanego na podstawie jednostronnej czynności prawnej), jak również potrącenia umownego (którego dopuszczalność wywodzi się bezpośrednio z zasady swobody umów). Na zasadach ogólnych dłużnicy nie będą mogli dokonać potrącenia jeśli ponoszą solidarną odpowiedzialność wynikającą z deliktu (art. 441 § 1 KC). W takim przypadku potrącenie naruszałoby art. 505 pkt 3 KC.

2. **Zakaz potrącenia *ex iure tertii*.** W doktrynie trafnie wskazuje się, że z samego faktu 32 przysługiwania wierzycielowi lub jednemu z dłużników solidarnych prawa do potrącenia nie wynika dla pozostałych dłużników solidarnych kompetencja do jego dokonania. Wynika to z ogólnego zakazu dokonywania potrącenia *ex iure tertii* (art. 498 § 1 KC), który nie został w tym przypadku wyłączony przez ustawę (zob. *M. Pyziak-Szafnicka, M. Wilejczyk*, w: System PrPryw, t. 6, 2018, s. 1591–1593). Zgodnie z powyższą regułą prawo do dokonania potrącenia może przysługiwać jedynie wierzycielowi i temu z dłużników solidarnych, którzy są wobec siebie wzajemnymi dłużnikami i wierzycielami. Nie było w tym zakresie konieczne zastrzeżenie w ustawie (jak uczyniono to np. w § 422 ust. 2 KC niem.), że pozostali dłużnicy solidarni nie mogą z tego uprawnienia korzystać. Natomiast w tych sytuacjach, w których ustawodawca chce odstąpić od tej reguły, konieczne jest wyraźne zastrzeżenie tego w ustawie. Przykład takiego wyjątku w polskim systemie prawnym stanowi aktualnie przepis art. 35 § 2 KSH.

3. **Brak zarzutu dylatoryjnego.** Z faktu istnienia w stosunkach wierzyciela z jednym 33 z dłużników solidarnych stanu potrącalności, nie wynika również przysługiwanie pozostałym dłużnikom zarzutu uzasadniającego wstrzymanie się ze spełnieniem świadczenia (bez negatywnych konsekwencji związanych z popadnięciem w stan opóźnienia albo zwłoki). Jak podkreślano już wyżej (zob. Nb 21), zasadniczo dłużnik solidarny nie może powoływać się na to, że uzyskanie przez wierzyciela zaspokojenia z majątku innego dłużnika byłoby w danych okolicznościach łatwiejsze. Wierzyciel nie musi w tej sytuacji wstrzymać postępowania sądowego lub egzekucji, tak samo jak może ją prowadzić wobec dłużnika, wobec którego przysługuje mu prawo do potrącenia. Oczywiście w tym ostatnim przypadku wierzyciel ponosi

w pewnym zakresie ryzyko, że do potrącenia dojdzie w trakcie prowadzonego postępowania sądowego (zob. art. 203¹ KPC) albo egzekucji (art. 840 § 1 pkt 2 KPC).

34 4. Zarzut wspólny. Powyższa ocena zmienia się jednak z chwilą, kiedy uprawniony dłużnik solidarny (lub sam wierzyciel) skorzystał z przysługującego mu prawa do potrącenia. Potrącenie prowadzi do uzyskania przez wierzyciela zaspokojenia w następstwie umorzenia ciężącego na nim wzajemnego długu. Takie zdarzenie musi być zatem objęte skutkami przewidzianymi w art. 366 § 1 KC. Na jego podstawie każdy z dłużników solidarnych nabywa w stosunku do wierzyciela zarzut wspólny (art. 375 § 1 KC) uzasadniający odmowę spełnienia świadczenia. Wierzyciel nie może wówczas domagać się świadczenia od któregokolwiek z dłużników i obowiązany jest zaniechać prowadzonej wobec nich egzekucji. Jeśli wierzyciel mimo to żądałby spełnienia świadczenia po dokonaniu potrącenia, zasadność tego żądania będzie uzależniona od oceny, czy potrącenie było skuteczne. Jeżeli mimo dokonanej skutecznie potrącenia, inny dłużnik solidarny spełnił na rzecz wierzyciela świadczenie, to będzie ono podlegało zwrotowi jako nienależne, choćby i nawet dłużnik spełnił je, nie wiedząc o dokonanej potrąceniu (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 KC). Inaczej będzie, gdy najpierw jeden z dłużników solidarnych spełnił świadczenie, a następnie inny dłużnik dokonał potrącenia. Bez względu na to kiedy potrącenie stało się po raz pierwszy możliwe (art. 499 zd. 2 KC), w powyższych okolicznościach nie wywrze ono skutku. Wynika to z faktu, że w dacie jego dokonania przesłanki tej czynności nie były już spełnione (wygasło jedno z przedstawionych do potrącenia roszczeń).

35 5. Retroaktywność potrącenia. Szczególne komplikacje wynikające z potrącenia, mogą wiązać się z faktem, że w polskim systemie prawa ta instytucja wywiera skutek retroaktywny (zob. również *M. Berek*, Potrącenie ustawowe w kodeksie, s. 792–797). Jak wynika to z art. 499 zd. 2 KC, kompensacja wywiera swój skutek od chwili, kiedy stała się ona po raz pierwszy możliwa, nie zaś dopiero w chwili, kiedy złożono oświadczenie o potrąceniu. Może to wywierać istotne następstwa również dla zobowiązań tych dłużników solidarnych, którym prawo do potrącenia nie przysługiwało. Przykładowo, od chwili w której dokonane potrącenie stało się po raz pierwszy możliwe, zniesione zostają skutki prawne ich wcześniejszego opóźnienia albo zwłoki. Tym samym wszyscy dłużnicy mogą zostać zwolnieni z obowiązku zapłaty odsetek za opóźnienie (art. 481 § 1 KC), zastrzeżonej kary umownej (art. 483 KC) lub wyrównania szkody w majątku wierzyciela wynikającej ze zwłoki (art. 477 § 1, art. 491 § 1 KC). Jeśli zatem dłużnicy solidarni popadli już w zwłokę, a jeden z nich może umorzyć zobowiązanie przez potrącenie, taka czynność może przysporzyć dla każdego z dłużników korzyści w porównaniu ze spełnieniem świadczenia. Niekiedy racjonalne może być nawet podjęcie przez dłużników świadczenia złożonego już na depozyt sądowy (zob. jednak komentarz do art. 376, Nb 44–46), wyłącznie w tym celu, aby przez potrącenie umorzyć roszczenie przysługujące wierzycielowi ze skutkiem wstecznym. Jeśli jednak wierzyciel wcześniej podejmie przedmiot świadczenia złożony do depozytu, dłużnicy nie uzyskają korzyści, jakie mogłyby dla nich wynikać z retroaktywnego potrącenia.

C. Świadczenie w miejsce wykonania (*datio in solutum*)

36 1. Wprowadzenie. Innym zdarzeniem uzasadniającym wygaśnięcie zobowiązań solidarnych na podstawie art. 366 § 1 KC jest świadczenie w miejsce wykonania (*datio in solutum*). Jak przewiduje art. 453 zd. 1 KC, jeżeli dłużnik w celu zwolnienia się z zobowiązania spełnia za zgodą wierzyciela inne świadczenie, jego zobowiązanie wygasa. Świadczenie w miejsce wykonania należy uznać za czynność składającą się z dwóch elementów: zawarcia umowy o świadczenie w miejsce wykonania (określanej też jako *pactum de in solutum dando*) oraz spełnienia świadczenia substytucyjnego. W przypadku świadczenia w miejsce wykonania oba te elementy muszą wystąpić łącznie (zob. szerzej *M. Berek*, *Datio in solutum*, s. 651–686). Odróżnia to świadczenie w miejsce wykonania od zbliżonej do niego konstrukcyjnie nowacji, która w odniesieniu do zobowiązań objętych solidarnością wywołuje inne skutki przewidziane w art. 374 § 1 KC. Różnica między następstwami świadczenia w miejsce wykonania oraz nowacją wynika przede wszystkim stąd, że tylko ta pierwsza czynność prowadzi bezpośrednio do zaspokojenia wierzyciela (zob. komentarz do art. 374, Nb 2).

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl